

1. Agricultura și sectorul alimentar în cadrul economiei și performanța sectorială

România are o bună bază de resurse naturale pentru agricultură, cu soluri fertile în sud și în provinciile din Moldova (**Caseta 1.1**). Clima este blândă, de tip continental, iar culturile de vară necesită irigare. În perioada comunistă, politica economică a pus accent pe dezvoltarea industriei în defavoarea agriculturii; totuși agricultura a continuat să joace un rol semnificativ, dar în scădere în economia României. Agricultura era organizată în întreprinderi mari de stat și cooperative agricole de producție, sectoarele din amonte și din aval fiind dominate de întreprinderile aflate în proprietatea statului. O mare parte a creșterii economice din sectorul agricol nu se datora îmbunătățirii productivității factorilor, ci utilizării intensive a inputurilor, mai ales substanțe chimice și îngrășăminte. Procesul de reformă implementat în deceniul trecut a fost dificil și a progresat cu sincope. Rezultatele au fost amestecate, iar sarcinile uriașe din cadrul ajustării sectoriale încă nu s-au încheiat, ținând cont de provocările legate de aderarea la Uniunea Europeană.

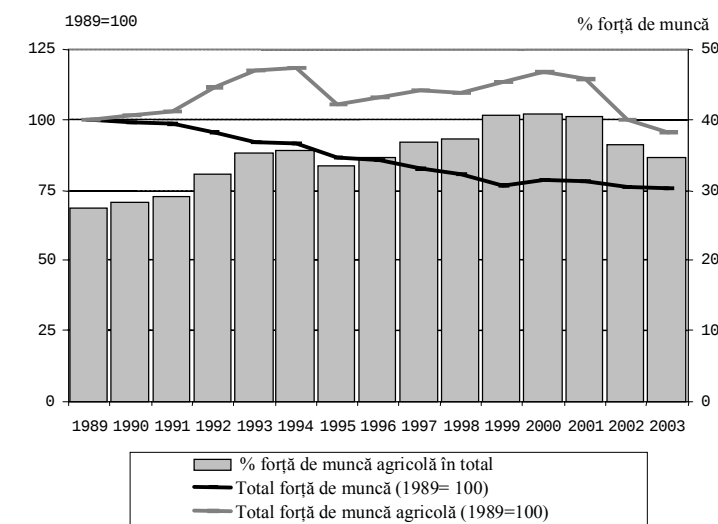
Caseta 1.1. Înzestrarea agriculturii cu resurse naturale

Dintr-o suprafață totală de 23,8 milioane ha, suprafața agricolă a României numără aproape 14,9 milioane ha (ori 62% din total). Media UE este de 41%. Terenul arabil reprezintă aproximativ 63% din suprafața agricolă, culturile permanente 3%, iar pășunile permanente 33%. În plus, 28% din suprafața României este împădurită.

1.1. Agricultura în economia națională

Din anul 1989, tendințele manifestate de agricultura României au început să difere mult de tendințele pe termen lung din perioada socialistă. Până în anul 1989, forța de muncă totală din România a crescut, în timp ce forța de muncă agricolă a scăzut; după anul 1990, aceste tendințe s-au inversat: forța de muncă totală a început să scadă, iar forța de muncă agricolă a crescut destul de repede până în anul 2000, când a atins 115% din nivelul său din 1989 (**Figura 1.1**). Datele din 2003 totuși indică un declin al ponderii agriculturii în forța de muncă totală pentru prima oară din anul 1996 (ponderea agriculturii în forța de muncă totală a scăzut la nivelul de 36%).

Figura 1.1. România – forță de muncă totală și agricolă

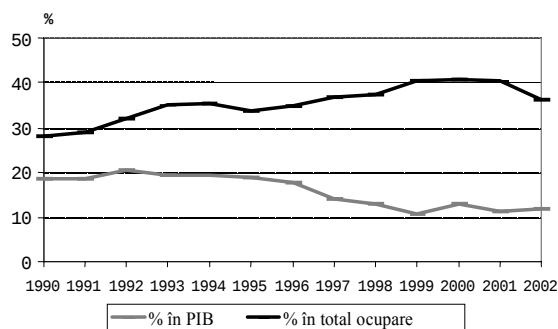
Sursa: Date INS.

Ponderea în scădere a agriculturii în PIB în România (**Figura 1.2**; pe baza sistemului conturilor naționale) este o tendință normală de așteptat în dezvoltarea economică, dar este de obicei

însoțită de o scădere a ponderii ocupării în agricultură, pe măsură ce forța de muncă migrează spre alte sectoare. Trebuie remarcat totuși că scăderea ponderii agriculturii în total economie s-a stabilizat la aproximativ 11% în ultimii trei ani.

În total, 3,6 milioane de oameni lucrează în sectorul agricol din România. În comparație cu UE, această cifră reprezintă 54% din forța de muncă agricolă din UE-15. De fapt, forța de muncă agricolă din două țări est-europene, România și Polonia, este aproape egală cu numărul total de persoane ocupate în agricultura UE-15 (6,3 milioane comparativ cu 6,7 milioane). Chiar dacă comparăm cei 3,6 milioane lucrători agricoli din România cu o statistică mai largă UE, așa-numitul “număr total de persoane care lucrează în exploatațile agricole” în UE-15, numărul de lucrători agricoli din România ar fi echivalent cu 27% din forța de muncă din agricultură din UE-15. Și totuși aceste 3,6 milioane de persoane active în agricultura României, reprezentând 34,7% din forța de muncă totală a României, contribuie doar cu 11,7% la total PIB (2003).

Figura 1.2. România – ponderea agriculturii în economie

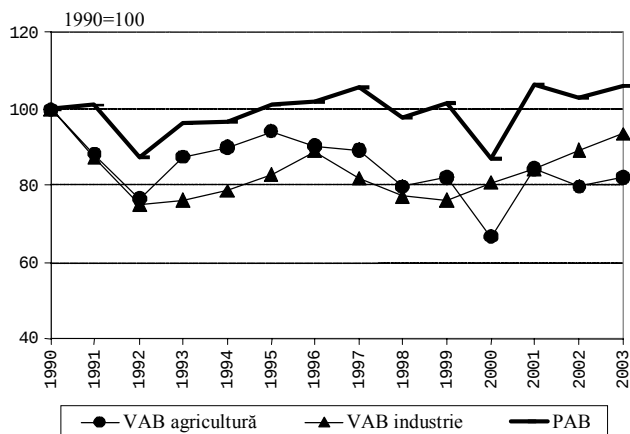

Sursa: Date INS.

1.2. Creșterea în agricultură

Creșterea în agricultură din **Figura 1.3** este reprezentată prin două comensurări. O comensurare este bazată pe sistemul conturilor naționale, unde indicele produsului agricol este de obicei calculat din ponderea procentuală estimată a agriculturii în PIB (sau valoarea adăugată brută în agricultură). O comensurare alternativă a creșterii agricole este bazată pe producția agricolă brută (PAB), care reflectă producția agricolă totală, incluzând consumul intermediar de către producători. PAB este derivată din sistemul conturilor agriculturii și indicele corespunzător este de obicei diferit de indicele produsului agricol obținut în sistemul conturilor naționale (curba “PAB” în **Figura 1.3**). Datele numerice pentru creșterea globală și creșterea agricolă începând cu anul 1990 sunt prezentate în **Tabelul 1.1**.

Figura 1.3. România – creșterea în industrie și agricultură

Sursa: Date INS.

Analizând creșterea economică și agricolă pe termen lung în România, este important să remarcăm că producția agricolă (măsurată de PAB) a rămas în general constantă din anul 1980: nu s-a înregistrat nici o creștere marcantă în ultimul deceniu al erei socialiste, nici o scădere

bruscă după 1989 (vezi **Tabelul 1.1**). Dacă producția agricolă a scăzut într-adevăr, faza de declin a început în anul 1985 și deci nu poate fi atribuită în mod direct tranziției. PAB a înregistrat un minim în 1992 și un altul în 2000 (1992: desființarea cooperativelor agricole de producție; 2000: secetă extremă), iar agricultura a avut de atunci o ușoară tendință de revigorare. Întreaga economie a scăzut până în anul 1992 și apoi a cunoscut un reviriment semnificativ până în anul 1996; apoi a urmat un nou declin până în 1999, după care a început un nou trend ascendent care continuă încă.

Tabelul 1.1. Creșterea economică și agricolă, 1980-2003 (1990=100)

Anul	PIB	VAB total	VAB în industrie	VAB în agricultură	Producția agricolă brută
1980	93,7	106,6	140,6	100,0	97,9
1985	109,5	104,1	116,5	115,7	119,2
1989	105,9	102,6	120,1	103,3	103,0
1990	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1991	87,1	88,2	87,2	88,1	100,8
1992	79,4	80,3	75,2	76,5	87,4
1993	80,6	83,0	76,0	87,4	96,3
1994	83,8	86,5	78,6	89,9	96,5
1995	89,8	92,4	83,0	94,2	100,8
1996	93,4	96,0	88,7	90,2	102,1
1997	87,7	89,0	81,6	89,1	105,6
1998	83,5	84,2	77,3	79,6	97,7
1999	82,5	83,8	76,1	82,2	101,6
2000	84,3	85,6	80,6	66,5	86,6
2001	89,2	91,4	84,2	84,1	106,2
2002	93,6	95,9	89,2	79,7	102,9
2003	98,9	100,6	3,3	82,1 ¹⁾	106,0

Observații: Toți indicii din sistemul conturilor naționale, cu excepția PAB, care este derivată din conturile agriculturii.

¹⁾ Inklusiv silvicultura și piscicultura.

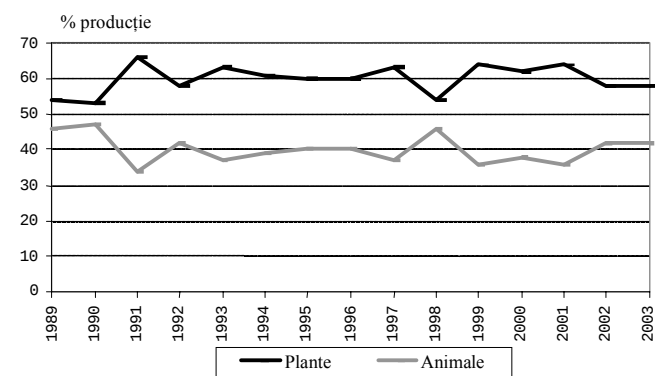
Sursa: Calculații pe baza datelor INS.

1.3. Evoluția agriculturii

1.3.1. Structura producției

Structura curentă a producției agricole seamănă cu cea a anilor 1990, și anume 60% producție vegetală și 40% producție animală (**Tabelul 1.2**). Totuși, în anii 1980, ponderea sectorului zootehnic a atins 50% din producția totală, pentru a reveni apoi la ponderile din anii 1950 și 1960. Pe termen lung, Ministerul Agriculturii ar dori să existe o pondere mai mare a sectorului animal, similară cu cea din 1989 (45% producție animală și 55% producție vegetală; vezi **Figura 1.4**).

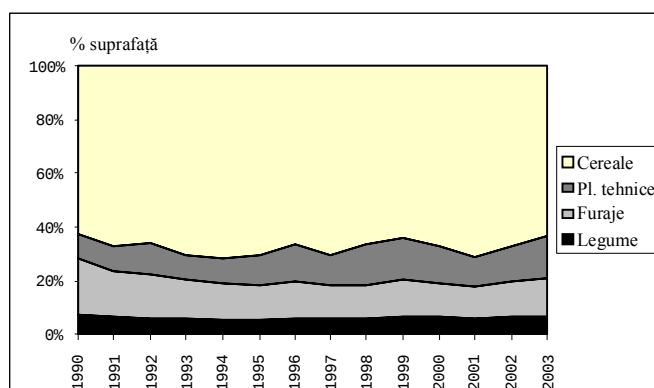
Figura 1.4. Evoluția structurii producției, 1989-2003

Sursa: Date INS.

Structura culturilor indică schimbări mai sistematice în timp. Grupa principală de culturi este reprezentată de cereale și leguminoase, care reprezintă mai mult de 60% din suprafața cultivată (**Figura 1.5**). Ponderea suprafeței cultivate cu cereale și leguminoase a crescut cu 9 procente în perioada 1990-2001 (de la 62% la 71%). Suprafața cultivată cu plante tehnice a crescut cu 6,6% (de la aproximativ 9,7% în 1990 la 16,3% în 2003). Aceste creșteri au fost posibile pe baza scăderii suprafețelor cultivate cu plante furajere, aflate pe locul 2 în ceea ce privește utilizarea terenului; ponderea acestora a scăzut de la 21% în 1990 la 11% în 2001.

Figura 1.5. Structura culturilor în România, 1990-2003

Sursa: Date INS.

Tabelul 1.2. Modificări ale structurii producției

	Sector vegetal	Sector animal
1950	65	35
1960	66	34
1970	62	38
1980	55	45
1987	50	50
1990-2000 (medie)	60	40
2001	64	36
2002	58	42
2003	58	42
2004	61	39

Sursa: Date ale Ministerului Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale.

1.3.2. Productivitatea și randamentele

Producțiile medii realizate în agricultura României sunt mult mai scăzute decât producțiile raportate în UE-15 și noile state membre (NMS) (**Tabelul 1.3**). Producțiile medii la majoritatea produselor pentru care sunt disponibile date (cereale, rapiță, lapte, vin și zahăr) reprezintă cel mult 50% din randamentele obținute în UE-15 (**Figura 1.6**).

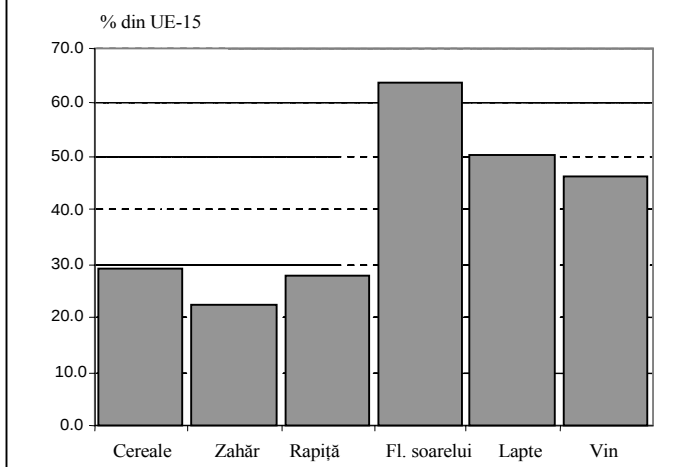
Situația zahărului este deosebit de acută. Zahărul în România este produs în țară din sfecla de zahăr, iar producțiile medii la sfecla de zahăr reprezintă 50% din cele obținute în noile state membre ale UE și chiar cu mult mai scăzute decât cele obținute în UE-15: 19,8 tone/ha în România în comparație cu 38,4 tone/ha în noile state membre și 55 tone/ha în UE-15. Mai mult, cantitatea de zahăr alb extrasă din sfecla de zahăr românească este cu mult mai scăzută decât cea din noile state membre. Conform unui raport FAO, România a produs 0,21 milioane tone de zahăr din 2,7 milioane tone de sfeclă de zahăr, ceea ce reprezintă un coeficient de conversie de 7,8%. Ratele de conversie ale zahărului pentru Polonia, Ungaria și Republica Cehă au variat între 13% și 16%. Astfel, valoarea zahărului alb pentru România este mai puțin de 2 tone de zahăr alb pe hectar de sfeclă de zahăr, adică 20%-25% din nivelul obținut în UE-15 (8,8 tone/ha; vezi Ta-

belul 1.3, unde randamentul la zahăr pentru România se bazează pe o rată de extracție a zahărului de 10%, conform cifrelor medii citate în *FAO Sectoral Report*, 2002).

Deși poate că nu este surprinzător faptul că producțiile medii în România sunt substanțial mai mici decât în UE-15, comparația cu noile state membre ale UE pune, de asemenea, România într-o lumină extrem de nefavorabilă. În afară de faptul că are randamentele cele mai scăzute la sfecla de zahăr și zahăr alb din cadrul țărilor candidate, România are și cele mai scăzute producții medii la lapte

și este a patra țară din coada listei de 10 țări în ceea ce privește producțiile medii la cereale: doar Bulgaria, Letonia și Lituania au producții medii la cereale mai mici decât România (**Tabelul 1.3**). O clasificare ponderată agregată a UE-15 și a noilor state membre după producțiile medii la lapte, cereale și zahăr (așa cum sunt ele raportate în **Tabelul 1.3**) poziționează România chiar pe ultimul loc al scalei (împreună cu Bulgaria). Această imagine sumbră a producțiilor medii românești este sintetizată în **Figura 1.7**.

Figura 1.6. Producțiile medii în România comparativ cu UE-15 (media 2000-2003)

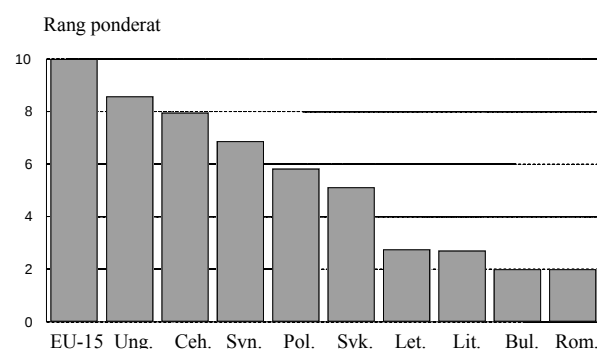
Tabelul 1.3. Comparația producțiilor medii la produse selecționate cu referire la România (medii 1997-2003)

	Cereale, 100 kg/ha	Zahăr, t/ha	Sfeclă de zahăr, t/ha	Rapiță, 100 kg/ha	Floarea- soarelui, 100 kg/ha	Lapte, kg/vacă	Vin, hl/ha
UE-15	55,0	8,8	n.a.	29,9	16,7	6020	50,9
România	16,1	2,0	1,5	12,6	10,6	3025	23,5
Republica Cehă	41,9	7,1	40,0	23,2	21,8	5467	26,5
Letonia	22,4	4,4	n.a.	15,6	n.a.	3990	n.a.
Lituania	27,6	4,5	n.a.	15,7	n.a.	3896	n.a.
Ungaria	38,7	6,5	38,0	16,4	18,5	5982	33,8
Polonia	29,3	5,4	38,0	21,6	15,4	3945	n.a.
Slovenia	49,3	5,4	n.a.	23,3	11,9	4864	41,5
Slovacia	33,6	4,1	n.a.	17,0	18,4	4835	20,7
Bulgaria	28,9	n.a.	n.a.	11,6	6,0	3580	30,5

Sursa: Institutul Național pentru Statistică (cu excepția producției medii la zahăr); UE-15 și țările candidate din *Agriculture in the Economic Union – Statistical and Economic Information 2002*, European Union, Directorate General for Agriculture, Brussels, februarie 2003 (exceptând sfecla de zahăr); lapte pentru Ungaria din *Agricultural Situation in the Candidate Countries: Country Report for Hungary*, European Union, Directorate General for Agriculture, Brussels, iulie 2002; sfecla de zahăr pentru țările candidate din Eurostat, *Statistics in Focus*, 19/2000, p. 6; randamentul la zahăr pentru România estimat la 10% din sfecla de zahăr (pe baza *FAO Sectoral Report*, 2002).

Capacitatea productivă a terenului exprimată prin producția agricolă brută la hectar este de aproximativ 500-700 €, ceea ce reprezintă mai puțin de 30% din nivelul productivității din UE (2200 € la hectar în 2002). Această productivitate scăzută a terenului este combinată cu niveluri extrem de scăzute ale productivității muncii, care este în medie 1600 € pe lucrător în 2002, adică doar 7% din nivelul productivității muncii în UE (22600 € pe lucrător în 2002).

Figura 1.7. Ierarhizarea după producțiile medii; UE-15, noile state membre, țările candidate

1.3.3. Tehnologiile agricole: mecanizarea și utilizarea substanțelor chimice

Nu s-a înregistrat vreo deteriorare semnificativă în ceea ce privește disponibilul de **mașini agricole** din anul 1989 (**Tabelul 1.4**). Numărul de tractoare, pluguri mecanice și cultivateure astăzi este mai mare decât în anul 1989 și cu siguranță decât în anii de criză 1990-91. A crescut încărcătura de tractoare la hectar, întrucât numărul de hectare ce revin la un tractor a scăzut de la 62 hectare pe tractor în 1989 (și 74 în 1990) la 55 în 2003. Doar numărul de combine pentru cereale a scăzut în mod accentuat, în ciuda faptului că cerealele continuă să predomine în cadrul structurii culturilor în România: în anul 2003 existau doar 40% din numărul combinelor din 1989 și 65% din numărul combinelor din 1990-1991 (**Tabelul 1.4**). Deși a început să crească din anul 2002, numărul cultivateurelor în 2003 de-abia a ajuns la nivelul din 1989.

Tabelul 1.4. Parcul de tractoare și mașini agricole (sfârșitul anului, mii bucăți)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tractoare	152	127	133	147	158	161	163	165	163	165	164	160	164	169	169
Pluguri	83	73	73	81	96	104	107	114	115	122	123	123	127	131	132
Cultivateure	35	27	24	23	24	23	23	24	28	28	28	26	26	27	27
Semănători	44	36	35	37	44	48	50	52	54	56	56	58	60	62	63
Combine cereale	62	41	38	37	37	38	38	38	36	33	31	28	26	25	25
Teren arabil per tractor, ha	62	74	71	64	59	58	57	57	57	57	57	59	57	56	55

Sursa: INS, anuare statistice 1990-2003, MAPDR.

Spre deosebire de situația mașinilor agricole, administrarea de **fertilizanți și erbicide** a suferit practic un colaps în perioada 1989-2002 (**Tabelul 1.5**), când cantitățile totale au scăzut cu 70%.

Scăderea cea mai accentuată a fost înregistrată la îngrășămintele potasice (cu 90% în 2002 comparativ cu 1990).

Tabelul 1.5. Utilizarea îngrășămintelor minerale și organice, 1989-2003

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Utilizarea de îngrășăminte (mii tone substanță activă)															
Total NPK, din care:	1159	1103	464	422	538	479	470	435	404	383	305	342	369	326	362
Azotate	666	656	275	258	346	313	306	268	262	254	230	239	268	239	252
Fosfatice	329	313	145	133	165	149	149	153	129	114	63	88	87	73	95
Potasice	164	134	44	31	27	17	15	14	13	15	12	15	14	14	15
Îngrășămintele organice (gunoi de grajd (milioane tone)	41,6	24,8	16,9	15,8	17,1	16,9	17,4	17,9	16,5	15,8	16,7	15,8	15,3	15,7	17,3

Sursa: Anuare statistice 1990-2003.

1.4. Tendințe în sectorul de prelucrare – industria alimentară

Industria alimentelor și a băuturilor este un sector important în economia românească (**Tabelul 1.6**). Reprezenta aproximativ 17% din producția tuturor industriilor prelucrătoare, 9% din producția națională totală și 7% din valoarea adăugată brută (în anul 2002). Informațiile privind forța de muncă în industria alimentară sunt limitate la numărul de angajați (excluzând angajații pe cont propriu; totuși proporția de angajați pe cont propriu în industriile prelucrătoare – pentru care sunt disponibile date complete privind forța de muncă – apare ca rămânând constantă în timp).

Tabelul 1.6. Principalele caracteristici ale industriei alimentare în raport cu industriile prelucrătoare și total economic

	Ponderea industriei alimentare în cadrul producției, %			Ponderea industriei alimentare în numărul de angajați, %		Numărul de angajați, mii
	Industria prelucrătoare	Industria națională	Valoarea adăugată brută	Industria prelucrătoare	Industria națională	
1990	16,8	10,0	6,5	7,5	3,2	259
1991	17,7	9,5	6,1	8,0	3,4	256
1992	18,0	9,7	6,4	8,6	3,5	243
1993	22,9	9,9	7,3	9,8	3,8	255
1994	20,0	10,2	7,7	10,1	3,8	244
1995	20,2	10,4	7,9	10,5	3,8	231
1996	20,9	11,6	9,2	10,2	3,7	219
1997	20,4	12,3	9,4	10,5	3,8	213
1998	23,1	10,1	6,8	11,2	4,0	214
1999	18,7	9,8	6,9	11,3	3,9	187
2000	20,3	10,3	7,6	10,8	3,7	169
2001	17,9	9,9	8,2	10,1	3,5	160
2002	16,5			10,2	3,5	163

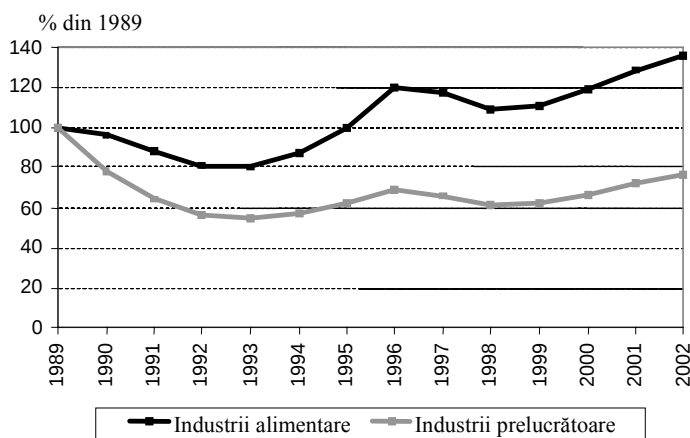
Sursa: Anuarul statistic al României 2002.

După numărul de angajați, industria alimentară ocupă 10% din forța de muncă din industria prelucrătoare și 4% din forța de muncă ocupată la nivel național. În ambele cazuri, ponderile industriei alimentare în forța de muncă sunt cu mult mai scăzute decât ponderea sa în cadrul producției. Acest lucru indică în mod firesc o productivitate a muncii substanțial mai mare în industria alimentară decât media pe economie. Numărul de angajați în industria alimentară a scăzut cu aproape 40% din anul 1990, situație aproape similară cu scăderea din economia națională și cu puțin mai mult decât în industriile prelucrătoare (unde numărul de angajați a scăzut cu 55%).

Industria alimentară a înregistrat o creștere robustă în ultimii ani, atât în termeni absoluți, cât și în raport cu restul industriilor prelucrătoare (**Figura 1.8**). Volumul producției și valoarea adăugată brută în anul 2002 au reprezentat aproximativ 140% din nivelul înregistrat în 1989. Industriile prelucrătoare, pe de altă parte, scăzuseră în anul 2002 la aproximativ 80% față de nivelul lor din 1989. După declinul inițial indus de tranziție, industria alimentară s-a stabilizat în anul 1993, după care producția a crescut în mod spectaculos cu 60%.

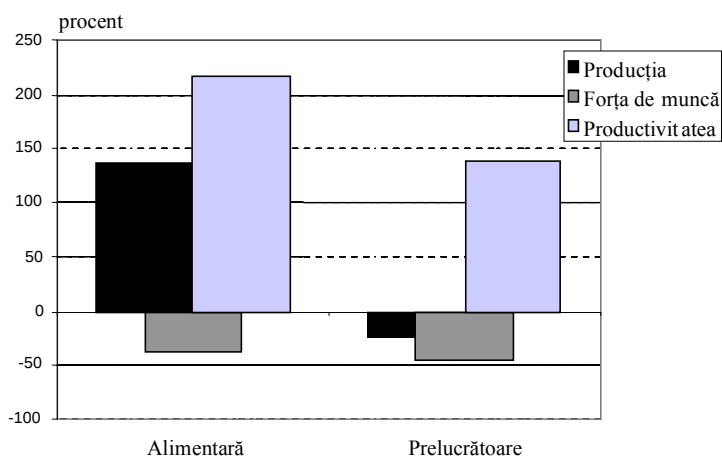
Combinăția dintre producția în creștere și forța de muncă în scădere a avut în mod firesc un impact puternic asupra productivității din industria alimentară, care a crescut de mai mult de trei ori în perioada 1990-2002 (**Figura 1.9**). Productivitatea muncii a crescut, de asemenea, în toate industriile prelucrătoare (într-un ritm mai scăzut), dar numai datorită faptului că scăderea forței de muncă (45% în perioada 1990-2002) a devansat scăderea producției (24%).

Figura 1.8. Creșterea producției (1989-2002) în industria alimentară și industria prelucrătoare

Sursa: Date INS.

Figura 1.9. Modificări în cadrul producției, forței de muncă și productivității, 1990-2002: industria alimentară și prelucrătoare

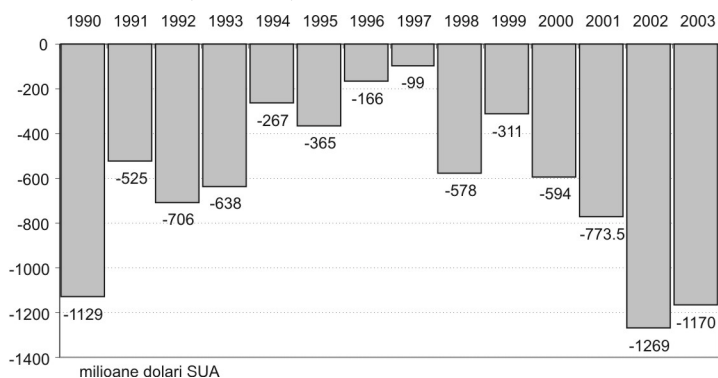

1.5. Evoluția comerțului agroalimentar

Produsele agricole și alimentare au jucat prin tradiție un rol important în comerțul exterior al României. Aceste produse au fost deosebit de importante în cadrul comerțului exterior al României la începutul perioadei de tranziție, iar importanța lor a crescut din nou în ultimii ani. Începând cu anul 1990, România a devenit un importator net de produse agroalimentare. Începând cu anul 1997, s-a înregistrat un trend ascendent al importurilor nete, atingând un maximum de peste

1,27 miliarde USD în anul 2002 (**Figura 1.10**). În anul 2003, agricultura a contribuit doar cu 3,2% la total exporturi, iar ponderea produselor agricole în cadrul importurilor a crescut la 7,2%.

Figura 1.10. Balanța comerțului agroalimentar, 1990-2003

Sursa: Date INS.

UE și CEFTA sunt principalii parteneri comerciali ai României în ceea ce privește comerțul cu produse agroalimentare (**Tabelul 1.7**). UE este de departe principala destinație a exporturilor (aproape 55%), urmată de țările CEFTA (aproximativ 15%). Aproximativ o treime din importurile agroalimentare ale României provin din UE, iar un sfert din totalul importurilor de produse agroalimentare provin din țările CEFTA, incluzând Ungaria, care rămâne principala țară furnizoare de produse agricole și alimentare (peste 15%). Brazilia reprezintă altă sursă semnificativă a importurilor (aproape 15%), asigurând 4/5 din importurile de zahăr ale României (și, de asemenea, mari cantități de porumb în urma secetei din anul 2001).

Tabelul 1.7. Exporturile și importurile agroalimentare ale României în anul 2003 (%)

	Exporturi		Importuri
UE	57,1	UE	32,9
CEFTA	18,9	CEFTA	25,9
Fosta URSS, din care:	3,8	Fosta URSS, din care:	6,7
- Moldova	3,0	- Moldova	2,3
- Rusia	0,5	- Rusia	3,9
- Ucraina	0,2	- Ucraina	0,3
Turcia	4,6	Turcia	3,1
SUA	1,3	SUA	5,4
EFTA	0,4	EFTA	1,5
Canada	0,1	Canada	2,4
Siria	4,1	Brazilia	8,6
Pakistan	2,4	Ecuador	1,7
Arabia Saudită	1,1	China	1,7
Bosnia & Herțegovina	1,0	Thailanda	1,1
Altele	5,1	Altele	9,0

Sursa: Date INS.

Principalele produse agricole și alimentare exportate de România în anul 2003 au fost animale vii, oleaginoase, legume, lapte și produse lactate, miere, fructe, vin, uleiuri, conserve de fructe și legume, produse de panificație și cereale, iar importurile au constat din cereale, carne, tutun, zahăr, fructe, citrice și cafea. Această structură de produse reflectă competitivitatea internațională inadecvată a sectorului agroalimentar românesc, în special în sectorul de procesare. Ponderea produselor procesate exportate crește încet, dar încă se află sub nivelurile atinse de alte țări candidate la aderare. Sectorul de procesare din România este puțin competitiv chiar și pe piața internă și contribuie mult la faptul că balanța comerțului cu produse agricole și alimentare a rămas în mod constant negativă, cu maxime ale deficitului în anii 2002 și 2003 (**Figura 1.10**).

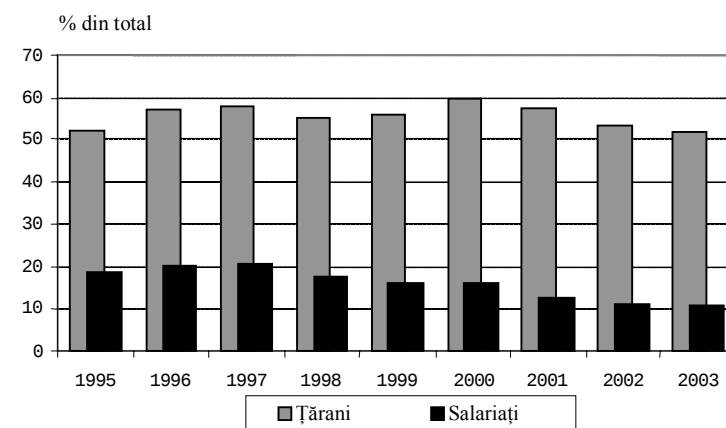
1.6. Tendințe ale consumului alimentar

Numărul total de calorii în cadrul consumului alimentar din România a rămas aproape constant în perioada 1990-2002, în jur de 3.100 calorii pe locuitor pe zi. Structura consumului a rămas, de asemenea, destul de constantă, aproximativ 25% din consumul de calorii fiind de origine animală.

Consumul alimentar reprezenta 52,5% din cheltuielile gospodăriilor în anul 2003. Gospodăriile de țărani cheltuiau o pondere substanțial mai mare din venitul lor disponibil pentru cumpărarea de alimente (68,5% în comparație cu doar 44,8% în gospodăriile de salariați). Ponderea relativ mare a cheltuielilor cu alimentele în gospodăriile de țărani este legată de nivelul scăzut al veniturilor acestora. Astfel, venitul gospodăriilor de țărani (incluzând venitul în numerar și în natură) reprezintă aproximativ 60%-70% din venitul gospodăriilor de salariați, iar această pondere are tendința să scadă și mai mult în timp.

Consumul de produse alimentare produse în cadrul gospodăriei joacă un rol foarte important în familiile de țărani, unde atinge 60% din totalul cheltuielilor de consum (atât în numerar, cât și în nonnumerar – vezi **Figura 1.11**). Ca titlu de comparație, în gospodăriile de salariați, această componentă a cheltuielilor de consum reprezintă aproximativ 15%. Importanța autoconsumului este subliniată în **Tabelul 1.8**, care arată că gospodăriile de țărani consumă mai mult de 50% din cereale și cea mai mare parte a produselor animale (cu excepția cărnii de vită) produse în gospodăria agricolă proprie. Deși rata autoconsumului are tendința să scadă în decursul timpului, tot mai multe produse fiind vândute pe piețele comerciale, totuși aceasta rămâne foarte mare comparativ cu media europeană.

Figura 1.11. Ponderea autoconsumului în venitul familial al gospodăriilor de țărani și de salariați

Sursa: Date INS.

**Tabelul 1.8. Autoconsumul la principalele produse agricole în gospodăria țărănească
(% din producție)**

	1993	2003		1993	2003
<i>Scade în timp</i>			<i>Nici o schimbare în timp</i>		
Grâu + secară	67	53	Floarea-soarelui	3	3
Sfeclă de zahăr	26	12	Porumb	72	73
Cartofi	87	45	Carne de porc	61	62
Carne de vită	36	30			
Carne de pasăre	95	45	<i>Crește în timp</i>		
Lapte	73	63	Orz	33	44
Ouă	88	65	Lână	43	68

Sursa: Calculații IEA pe baza *Bilanțului produselor agricole la producător 1993-2003*, INS.